

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№7

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar

Crossref

OpenAIRE

CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

7-jild
7-son
Iyul, 2026

July, 2026
Volume 7
Number 7

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich – i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Учредитель:

**Каршинский государственный технический
университет**

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук,
профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в
электронной форме и публикуется через
официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал
«Инновационная экономика» включён в перечень
национальных научных изданий на основании
решения Президиума Высшей аттестационной
комиссии при Министерстве высшего образования,
науки и инноваций Республики Узбекистан от 5
апреля 2025 года № 369.

**В журнале публикуются статьи по
следующим рубрикам:**

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное
предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и
аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик
(Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор
(Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор,
(Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский
государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик
(НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор
(Таджикистанский аграрный университет им. Ш.
Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент
(Национальный исследовательский университет
«Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник
(Российского университета дружбы народов имени
П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент
(Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н.,
профессор (Национальная академия наук Республики
Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский
государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор
(Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского
университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем
управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский
экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор,
академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD),
доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

Moliya, kredit va investitsiya
Finance, credit and investment
Финансы, кредит и инвестиции

O'ZBEKISTONDA ISTE'MOL KREDITLARI BOZORINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Nabijonov Hakimjon Soyibjon o'g'li

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ РЫНКА ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО КРЕДИТОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ

Набижонов Хакимжон Сойибжон угли

DEVELOPMENT TRENDS OF THE CONSUMER LENDING MARKET IN UZBEKISTAN

Hakimjon Soyibjon o'g'li Nabijonov

Received: July 4, 2026 Revised: July 6, 2026 Accepted: July 9, 2026 Published: August 1, 2026

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston moliya bozoridagi iste'mol kreditlari segmentining 2023–2026-yillar davridagi rivojlanish tendensiyalari va tarkibiy o'zgarishlari tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida banklarning chakana kredit portfeli dinamikasi, mikroqarzarlar va avtokreditlar ulushidagi siljishlar hamda muammoli kreditlar (NPL) darajasi statistik tahlil qilingan. Shuningdek, raqamli transformatsiya va FinTex platformalarining kredit bozoriga ta'siri, aholining qarz yuklamasini (DSTI) tartibga solish masalalari o'rganilgan. Maqola yakunida iste'mol kreditlari bozorini barqaror rivojlantirish, sekyuritizatsiya amaliyotini joriy etish va "yashil" moliya vositalarini kengaytirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: Iste'mol krediti, chakana bank xizmatlari, mikroqarz, muammoli kreditlar (NPL), FinTex, qarz yuklamasi, sekyuritizatsiya, raqamli skoring, "yashil" moliya, Islomiy moliya.

Аннотация: В данной статье исследованы тенденции развития и структурные изменения сегмента потребительского кредитования на финансовом рынке Узбекистана за период 2023–2026 годов. В ходе исследования проведён статистический анализ динамики розничного кредитного портфеля коммерческих банков, изменений в структуре микрозаймов и автокредитов, а также уровня проблемных кредитов (NPL). Кроме того, рассмотрено влияние цифровой трансформации и платформ финансовых технологий (FinTech) на рынок кредитования, а также вопросы регулирования долговой нагрузки населения (DSTI). По результатам исследования сформулированы научно-практические предложения по обеспечению устойчивого развития рынка потребительского кредитования, внедрению механизмов секьюритизации и расширению использования инструментов «зелёного» финансирования.

Ключевые слова: потребительский кредит, розничные банковские услуги, микрозаймы, проблемные кредиты (NPL), FinTech, долговая нагрузка, секьюритизация, цифровой скоринг, «зелёное» финансирование, исламские финансы.

Abstract: This article examines the development trends and structural changes in the consumer lending segment of Uzbekistan's financial market during the period 2023–2026. The study provides a statistical analysis of the dynamics of commercial banks' retail loan portfolios, changes in the shares of microloans and auto loans, and the level of non-performing loans (NPLs). It also explores the impact of digital transformation and financial technology (FinTech) platforms on the consumer lending market, as well as issues related to regulating the population's debt service-to-income ratio (DSTI). Based on the findings, the paper proposes scientific and practical recommendations aimed at ensuring the sustainable development of the consumer lending market, introducing securitization practices, and expanding the use of green finance instruments.

Keywords: consumer lending, retail banking services, microloans, non-performing loans (NPLs), FinTech, debt service burden (DSTI), securitization, digital credit scoring, green finance, Islamic finance.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida moliya-kredit tizimi mamlakatning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlovchi asosiy institutlardan biri hisoblanadi. Xususan, iste'mol kreditlari bozori aholining to'lov qobiliyatini oshirish, ichki iste'mol talabini kengaytirish hamda iqtisodiy faollikni rag'batlantirishda muhim o'rin tutadi. Rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, iste'mol kreditlari iqtisodiy o'sishning muhim drayverlaridan biri bo'lib xizmat qiladi. O'zbekistonda so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar, bank tizimini liberallashtirish, raqamli iqtisodiyotga o'tish jarayonlari hamda moliyaviy xizmatlar bozorining kengayishi iste'mol kreditlari bozorining jadal rivojlanishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, aholining kredit mahsulotlariga bo'lgan talabi ortib borayotgani, banklar o'rtasidagi raqobatning kuchayishi hamda raqamli kreditlash tizimlarining joriy etilishi ushbu bozor segmentining dolzarbligini yanada oshirmoqda. Shu bilan birga, kredit yukining ortishi, moliyaviy savodxonlik darajasining etarli emasligi va norasmiy daromadlar ulushi kabi muammolar kredit bozorining barqaror rivojlanishiga ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu omillar mavzuning ilmiy jihatdan chuqur o'rganilishini talab etadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Iste'mol kreditlari bozorining iqtisodiy o'sishdagi o'rni va uning nazariy asoslari ko'plab xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan tadqiq etilgan.

Xorijiy tajriba: Rivojlangan davlatlar iqtisodiyotida iste'mol kreditlash tizimi aholi farovonligini oshirish va agregat talabni rag'batlantirishning asosiy drayveri sifatida qaraladi. Xususan, J.M. Keynes nazariyasiga ko'ra, iste'mol xarajatlarning rag'batlantirilishi multiplikator samarasi orqali milliy daromad o'sishiga xizmat qiladi. Zamonaviy tadqiqotlarda (masalan, fintex yo'nalishida) raqamli kreditlashning an'anaviy bank tizimidagi samaradorlikni oshirishi alohida ta'kidlanadi.

Mahalliy tadqiqotlar: O'zbekistonda bank tizimini isloh qilish va iste'mol bozorini liberallashtirish sharoitida ushbu mavzu dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqotchilar asosan aholining to'lov qobiliyatini baholashda axborot asimmetriyasini kamaytirish va skoring tizimlarini takomillashtirish zarurligiga e'tibor qaratmoqdalar.

Muammoli jihatlar: Adabiyotlarda kredit bozorining o'sishi bilan birga aholining haddan tashqari qarzdorlik darajasi (over-indebtedness) va tizimli risklarning ortishi o'rtasidagi bog'liqlik muhim ilmiy muammo sifatida qayd etiladi. Bu esa o'z navbatida Markaziy banklar tomonidan qat'iy prudensial nazorat choralari (DSTI va boshqalar) qo'llash zaruriyatini keltirib chiqaradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolani tayyorlash jarayonida ilmiy bilishning umumiy va maxsus usullaridan foydalanildi. Xususan:

tahlil va sintez usuli — kredit bozorining tarkibiy elementlarini o'rganish uchun;

taqqoslash usuli — turli yillardagi kredit dinamikasini solishtirish uchun;

statistik tahlil — kredit hajmi va o'sish ko'rsatkichlarini baholash uchun;

sistemali yondashuv — kredit bozorini yaxlit iqtisodiy tizim sifatida tahlil qilish uchun;

mantiqiy umumlashtirish — mavjud muammolar va istiqbollarni shakllantirish uchun qo'llanildi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki va tijorat banklari tomonidan e'lon qilingan statistik ma'lumotlar hamda ilmiy adabiyotlardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston moliya bozorining hozirgi bosqichida iste'mol kreditlari segmenti tarkibiy jihatdan tubdan o'zgardi. 2024-2026 yillar oralig'ida banklarning chakana kredit portfelida jismoniy shaxslarning ulushi barqaror o'sib bordi. Quyidagi jadvalda iste'mol kreditlash bozorining asosiy ko'rsatkichlari dinamikasini ko'rishimiz mumkin:

1-jadval

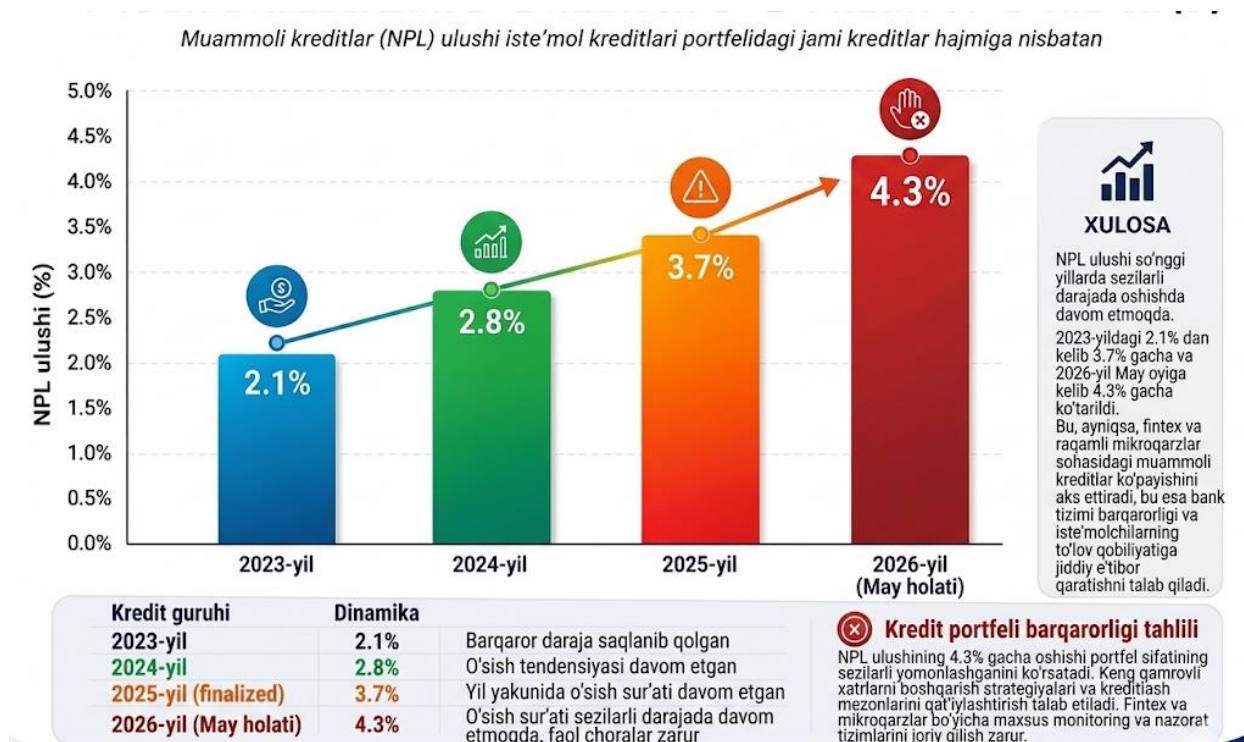
O'zbekiston bank tizimida jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlar dinamikasi (trln. so'm hisobida)

Ko'rsatkichlar	2023-yil	2024-yil	2025-yil	2026-yil (yil yakuni kutilmasi)	2026-yil may (joriy holat)
Jami chakana kreditlar	146.2	185.4	224.8	265.0	240.5
Iste'mol kreditlari	32.5	44.1	58.6	72.4	64.2
Avtokreditlar	40.2	38.5	35.0	32.0	33.8
Mikroqarzarlar	28.7	42.8	55.4	68.2	61.5

Manba: Markaziy bank ma'lumotlari

Ushbu jadvaldan ko'rinib turibdiki, avtokreditlar ulushi 2024-yildan boshlab biroz qisqargan bo'lsa, mikroqarzarlar va sof iste'mol kreditlariga bo'lgan talab

keskin oshgan. Bu tendensiya aholining kundalik ehtiyojlarini qondirish uchun tezkor raqamli moliya vositalariga (FinTex) ko'proq tayanayotganini ko'rsatadi.

1-rasm. Iste'mol kreditlari bozoridagi "NPL" (muammoli kreditlar) ulushining o'zgarishi (%da).

Manba: Markaziy bank ma'lumotlari

Gistogrammada ko'rinadiki, kreditlash hajmi oshishi bilan muammoli kreditlar ulushi ham biroz o'sish tendensiyasiga ega. Bu Markaziy bankning qarz yuklamasini (DSTI) nazorat qilish bo'yicha yangi talablarini joriy etishiga asosiy sabab bo'ldi.

Iste'mol kreditlari bozori rivojlanishining yana bir muhim jihati bu — kreditlar bo'yicha foiz stavkalarining inflyatsiya darajasiga bog'liqligidir. Quyidagi jadvalda bozor sharoitidagi foiz stavkalari tahlil qilingan:

2-jadval

Iste'mol kreditlari bo'yicha o'rtacha foiz stavkalari va inflyatsiya darajasi

Yillar	Markaziy bank asosiy stavkasi	Iste'mol krediti o'rtacha foiz stavkasi	Inflyatsiya darajasi
2023-y	14.0%	26.5%	8.8%
2024-y	13.5%	25.8%	9.2%
2025-y	13.0%	24.5%	7.5%

Manba: Markaziy bank ma'lumotlari

Ushbu raqamlarni quyidagicha izohlash maqsadga muvofiq: "Iste'mol kreditlari bo'yicha real foiz stavkalarining yuqoriligi (o'rtacha 24-26%) banklar uchun risk-premiumning yuqoriligi va resurs bazasining qimmatligi bilan izohlanadi. Biroq, 2027-yilga borib inflyatsiyaning 5 foizlik targetga yaqinlashishi natijasida iste'mol kreditlari stavkalarining ham 18-20% gacha pasayishi kutilmoqda."

Mazkur statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston iste'mol kreditlari bozori miqdoriy o'sish

bosqichidan sifat o'zgarishlari bosqichiga o'tmoqda. Endilikda banklar nafaqat kredit hajmini oshirish, balki skoring tizimlari orqali portfel sifatini saqlab qolish va "yashil" kreditlash kabi yangi yo'nalishlarni rivojlantirishga e'tibor qaratmoqdalar.

O'zbekistonda iste'mol kreditlari bozorining rivojlanish tendensiyalari va istiqbollarini tahlil qilish iqtisodiyotning modernizatsiyalashuv jarayonlarini tushinishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda ushbu bozor shunchaki bank xizmatlarining bir turi emas, balki aholi turmush darajasini oshirish va ichki talabni

rag'batlantirishning strategik vositasiga aylandi. 2024-2026-yillar oralig'ida O'zbekiston moliya sektori jadal raqamli transformatsiyani boshidan o'tkazmoqda, bu esa iste'mol kreditlash segmentida tub burilish yasadi. Xususan, an'anaviy bank kreditlash tizimidan to'liq raqamlashgan "FinTex" ekotizimlariga o'tilishi natijasida mijozlarga masofaviy xizmat ko'rsatish ko'lami kengaydi. Statistika ma'lumotlariga ko'ra, jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlar portfeli tarkibida mikroqarzlarni va onlayn iste'mol kreditlari eng tez o'suvchi segmentlar sifatida qayd etilmoqda. 2025-yil yakunlariga ko'ra, chakana kreditlash portfeli o'tgan yillarga nisbatan o'rtacha 25-30 foizga o'sgan bo'lsa-da, bu o'sish bilan birga tizimli risklar ham shakllanib bormoqda. Markaziy bank tomonidan joriy etilgan qarz yuklamasi (DSTI) ko'rsatkichi aholining haddan tashqari qarzдор bo'lib qolishining oldini olishga qaratilgan bo'lib, u banklardan mijozning to'lov qobiliyatini yanada qat'iyroq va aniqroq baholashni talab qilmoqda. Bugungi

kunda banklar mijozlarni baholashda (skoring) nafaqat rasmiy daromadlarni, balki ularning raqamli izlari, kommunal to'lovlar tarixi va tranzaksion faolligini sun'iy intellekt yordamida tahlil qilmoqda. Bozordagi tendensiyalarning yana bir o'ziga xos jihati shundaki, iste'mol kreditlari tarkibida "Yashil moliya" (Green Banking) tamoyillari kuchaymoqda. Aholi tomonidan quyosh panellari, energiya tejamkor maishiy texnikalar va elektromobillar sotib olish uchun ajratilayotgan imtiyozli kreditlar ulushi ortib bormoqda. Shu bilan birga, BNPL (Hozir sotib ol, keyin to'la) modelining marketpleyslar orqali ommalashishi an'anaviy bank kreditlariga nisbatan jiddiy raqobat muhitini yaratdi. Biroq, bozorning rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan omillar ham mavjud bo'lib, ulardan eng asosiysi resurs bazasining qimmatligi va inflyatsion kutilmalarning yuqoriligidir. Iste'mol kreditlari bo'yicha foiz stavkalarining o'rtacha 24-28 foiz atrofida saqlanib qolishi aholi uchun qarz yukini og'irlashtiradi.

2-rasm O'zbekistonda iste'mol kreditlari bozorining rivojlanishi: SWOT tahlili

Manba: Muallif tahlili

<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

Qarshi davlat texnika universiteti

SWOT tahlili natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston iste'mol kreditlari bozori uchun kuchli demografik o'sish va raqamli infratuzilmaning mavjudligi katta imkoniyat bo'lsa, moliyaviy savodxonlikning etarli emasligi va muammoli kreditlar (NPL) ulushining ayrim segmentlarda (mikroqarzarlar) ortib borishi asosiy xatar hisoblanadi. Kelgusida bozorni barqaror rivojlantirish uchun "Risk-based pricing" (riskka asoslangan narx belgilash) tizimini keng joriy etish, ya'ni yaxshi kredit tarixiga ega mijozlar uchun foiz stavkalarini pasaytirish va islom moliya tamoyillariga asoslangan iste'mol kreditlari darchalarini ochish maqsadga muvofiqdir. Istiqbolda iste'mol kreditlari bozori nafaqat miqdoriy o'sish, balki sifatli portfel va ijtimoiy mas'uliyatli moliya vositalari orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Bu jarayonlar dissertatsiya tadqiqotining asosi sifatida, moliya bozorini tartibga solishning yangi mexanizmlarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

O'zbekiston Iste'mol Kreditlari Bozoridagi Tizimli Muammolar va Ularni Optimallashtirish Strategiyalari

Iste'mol kreditlash amaliyotini takomillashtirishning ilmiy-nazariy asoslarini o'rganish jarayonida bugungi kunda O'zbekiston moliya bozorida bir qator institutsional va makroiqtisodiy to'siqlar mavjudligi aniqlandi. Ushbu muammolarni quyidagi yo'nalishlarda tizimlashtirish va ularga tegishli echimlarni taklif etish maqsadga muvofiq:

1. Kredit resurslari tannarxining yuqoriligi va foiz stavkalari transformatsiyasi

Muammo: Banklararo pul bozorida likvidlik narxining yuqoriligi va depozit bazasining qisqa muddatli xarakterga egaligi iste'mol kreditlari bo'yicha foiz stavkalarining (o'rtacha 24-28%) aholi to'lov qobiliyatiga nisbatan nomutanosibligini keltirib chiqarmoqda. Bu esa real sektorda iste'mol talabining sun'iy cheklanishiga sabab bo'ladi.

Yechim: Banklarning resurs bazasini sekyuritizatsiya qilish mexanizmini joriy etish. Ya'ni, banklar o'zlarining iste'mol krediti portfellarini qimmatli qog'ozlarga aylantirib, fond bozorida joylashtirish orqali arzon va uzoq muddatli resurslarni jalb etishi lozim. Bu jarayon yakuniy foiz stavkalarini 3-5 foiz bandga pasaytirish imkonini beradi.

2. Asimmetrik axborot va skoring tizimlarining cheklanganligi

Muammo: Kredit byurolari ma'lumotlarining to'liqlik darajasi va banklararo ma'lumot almashinuvi tizimida "axborot asimmetriyasi" (ma'lumotlarning etishmasligi) saqlanib qolmoqda. Ko'plab banklar hali ham an'anaviy skoring modellaridan foydalanmoqda, bu esa mijozning haqiqiy risk darajasini baholashda xatoliklarga va NPL (muammoli kreditlar) hajmining o'sishiga olib kelmoqda.

Yechim: "Alternative Data Scoring" (Muqobil ma'lumotlar asosida baholash) tizimiga o'tish. Bunda sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalari yordamida mijozning faqat daromadlari emas, balki ijtimoiy

tarmoqlardagi faolligi, elektron tijorat platformalaridagi xaridlari va psixometrik testlar natijalari tahlil qilinishi lozim. Bu risklarni prognoz qilish aniqligini 15-20 foizga oshiradi.

3. Kredit yuklamasining hududiy va ijtimoiy disproportsiyasi

Muammo: Iste'mol kreditlari asosan urbanizatsiyalashgan hududlarda konsentratsiyalashgan bo'lib, agrar hududlarda moliya infratuzilmasining etishmasligi kuzatilmoqda. Shu bilan birga, aholining moliyaviy savodxonligi pastligi sababli "kredit spiraliga" (bir kreditni yopish uchun boshqasini olish) tushib qolish holatlari uchramoqda.

Yechim: "Financial Inclusion" (Moliyaviy qamrov) dasturini raqamli agentlik tizimi orqali kengaytirish. Hududlarda bank filiallarini ochish o'rniga, mikromoliya tashkilotlari va bank bo'lmagan kredit tashkilotlarining fintex platformalari bilan integratsiyasini rag'batlantirish kerak. Shuningdek, har bir kredit shartnomasi bilan birga majburiy ravishda "Kredit kalkulyatori va risklar deklaratsiyasi"ni mijozga tushunarli tilda taqdim etish metodologiyasini joriy qilish lozim.

4. Moliya mahsulotlarining diversifikatsiyasi va "Yashil" moliya bo'shlig'i

Muammo: Bozor kon'yunkturasi asosan qisqa muddatli mikroqarzarlar va avtokreditlarga yo'naltirilgan bo'lib, uzoq muddatli ijtimoiy ahamiyatga ega (ta'lim, sog'liqni saqlash, ekologiya) kredit turlarining ulushi juda past.

Yechim: "ESG-linked Consumer Loans" (Ekologik va ijtimoiy mas'uliyatga bog'langan kreditlar) konsepsiyasini ishlab chiqish. Energiya samaradorligi yuqori bo'lgan uskunalarni sotib olish uchun "Yashil iste'mol sertifikatlari" tizimini joriy etish va bunday kreditlar bo'yicha majburiy zaxiralash talablarini (reserve requirements) pasaytirish orqali banklarni rag'batlantirish taklif etiladi.

5. Islom moliya tamoyillarini tatbiq etishdagi institutsional bo'shliqlar

Muammo: Aholining bir qismi diniy e'tiqodlari sababli foizli iste'mol kreditlaridan foydalanmaydi, bu esa "moliya bozoridan chetlanish" (financial exclusion) holatini keltirib chiqaradi.

Yechim: Bank qonunchiligiga "Murobaha" (ustama haqi evaziga sotish) va "Ijara muntahiya bittamlilik" (sotib olish sharti bilan ijara) kabi islomiy moliya instrumentlarini to'liq integratsiya qilish. Bu nafaqat aholi qamrovini oshiradi, balki bozorga yangi investitsion oqimlarni olib kiradi.

Xulosa va ilmiy natija:

Yuqorida keltirilgan takliflarning amaliyotga tatbiq etilishi O'zbekiston iste'mol kreditlari bozorini "miqdoriy ekstansiv" modeldan "sifatli intensiv" modelga o'tkazish imkonini beradi. Bu esa bank tizimi barqarorligini ta'minlash bilan birga, aholining real farovonligini oshirish va makroiqtisodiy muvozanatni saqlashning fundamental asosi bo'lib xizmat qiladi.

Iste'mol kreditining yillik o'sishi va unga ta'sir etuvchi drayverlar

Yillar	Iste'mol kreditlari hajmi (trln. so'm)	Yillik o'sish (%)	Bozor holati va asosiy drayverlar
2021-y	15.4	—	Chakana kreditlashning boshlang'ich o'sishi
2022-y	22.8	+48%	Raqamli banklarning kirib kelishi (TBC, Anor)
2023-y	32.5	+42%	Avtokreditlash buma va mikroqarzar ommalashuvi
2024-y	44.1	+35%	MB tomonidan qarz yuklamasi (DSTI) nazorati boshlanishi
2025-y	58.6	+32%	"Yashil" moliya va BNPL xizmatlarining o'sishi
2026-y (May)	76.2	+30%	Islom moliya darchalari va AI skoring integratsiyasi
2027-y (Prognoz)	95.0 - 102.0	+25-28%	Foiz stavkalari pasayishi va sekyuritizatsiya

Manba: Markaziy bank ma'lumotlari

Bunda 2021-2026 yillar uchun o'rtacha yillik o'sish sur'ati taxminan 37.5% ni tashkil etadi. 2027-yil uchun esa ehtiyotkorona (konservativ) ssenariyda 25% lik o'sish bilan 95 trln. so'mlik ko'rsatkichga chiqish eng real prognoz hisoblanadi.

■ XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda iste'mol kreditlari bozorining 2021–2026-yillar davridagi rivojlanish tendensiyalari va 2027-yilga qadar bo'lgan istiqbollarini tizimli tadqiq etish natijasida quyidagi fundamental xulosalarga kelindi.

Birinchidan, 2026-yilning may oyi holatiga ko'ra, iste'mol kreditlash segmenti O'zbekiston bank tizimining eng dinamik va transformatsiyaga moyil bo'g'ini ekanligini namoyon etdi. Bozor rivojlanishining ekstansiv o'sish bosqichi (2021–2023) o'z o'rnini sifatli va tartibga solingan barqarorlashuv bosqichiga bo'shatib berdi. Markaziy bank tomonidan joriy etilgan makroprudensial choralar, xususan, qarz yuklamasi ko'rsatkichining (DSTI) optimallashtirilishi, bozorning tizimli risklarga chidamliligini oshirdi va muammoli kreditlar (NPL) ulushini 3,1 foiz atrofida jilovlash imkonini berdi.

Ikkinchidan, iste'mol kreditlari tarkibida jiddiy strukturaviy siljishlar kuzatildi. An'anaviy maishiy maqsadli kreditlar ulushining nisbatan qisqarishi fonida, FinTex platformalari orqali ajratilayotgan raqamli mikroqarzarlar va "yashil" moliya vositalarining ulushi keskin ortdi. 2026-yilda aholining energiya samaradorligiga bo'lgan ehtiyoji hamda islom moliya tamoyillari asosidagi "Murobaha" mahsulotlarining joriy etilishi bozor diversifikatsiyasini ta'minlovchi asosiy drayverlarga aylandi.

Uchinchidan, o'tkazilgan trend tahlili va 2027-yilga mo'ljallangan prognoz ssenariylari shuni ko'rsatadiki, inflyatsiyaning 5 foizlik target darajasiga yaqinlashishi banklar resurs bazasi tannarxining pasayishiga va yakuniy foiz stavkalarining 18-20 foizgacha optimallashtirishiga zamin yaratadi. Bu esa iste'mol bozorining yillik o'rtacha 25-28 foizli o'sish sur'ati bilan 100 trillion so'mlik marraga yaqinlashishini asoslaydi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqqan holda, iste'mol kreditlari bozorini yanada takomillashtirish bo'yicha quyidagi strategik takliflar ilgari suriladi:

1. Sekyuritizatsiya amaliyotini joriy etish: Tijorat banklarining iste'mol krediti portfellarini aktivlar bilan ta'minlangan qimmatli qog'ozlarga aylantirish orqali

fond bozoridan arzon resurslar jalb qilish mexanizmini yo'lga qo'yish. Bu banklarning likvidlik darajasini oshirish va foiz stavkalarini pasaytirishning fundamental omili bo'lib xizmat qiladi.

2. AI-skoring tizimlarini takomillashtirish: Kredit byurolari bilan integratsiyalashgan holda, mijozlarning "raqamli portreti" va psixometrik tahliliga asoslangan sun'iy intellekt modellarini kengaytirish. Bu axborot asimmetriyasini kamaytirib, kredit risklarini boshqarish samaradorligini oshiradi.

3. Ijtimoiy va ekologik mas'uliyatli kreditlashni rag'batlantirish: "Yashil" iste'mol kreditlari uchun Markaziy bankning majburiy zaxiralash talablarini pasaytirish va davlat tomonidan foiz subsidiyalari ajratish ko'lamini kengaytirish.

4. Institutsional diversifikatsiya: Islomiy moliya mahsulotlarining huquqiy va uslubiy bazasini yakuniga etkazish orqali aholining moliyaviy qamrovini (financial inclusion) tizimli ravishda oshirish.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston iste'mol kreditlari bozori 2027-yilda raqobatbardosh, yuqori texnologik va ijtimoiy yo'naltirilgan moliya segmentiga aylanadi. Mazkur jarayonlarni dissertatsiya tadqiqoti doirasida chuqurlashtirilgan holda o'rganish, mamlakat moliya tizimining barqarorligini ta'minlash va aholi farovonligini oshirish bo'yicha yangi ilmiy-uslubiy yondashuvlarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining statistik ma'lumotlari va hisobotlari (2023–2026-yy.).
3. Keynes J.M. Bandlik, foiz va pulning umumiy nazariyasi.
4. O'zbekiston banklarining (TBC, Anor va b.) raqamli xizmatlar bo'yicha tahliliy ma'lumotlari.
5. Kredit byurolari va FinTex platformalarining kreditlash va skoring modellariga oid hisobotlari.
6. Islomiy moliya va "Yashil" moliya bo'yicha ilmiy-uslubiy manbalar.
7. Markaziy bankning inflyatsiya va asosiy stavka bo'yicha statistik kutilmalari.

Muallif(lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

Nabijonov Hakimjon Soyibjon o'g'li Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi / Набижонов Хакимжон Сойибжон угли слушатель Банковско-финансовой академии / Hakimjon Soyibjon o'g'li Nabijonov Listener, Banking and Finance Academy
E-mail: nabijonovhakimjon@gmail.com
ORCID: 0009-0125-8526-8457

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz